

İmanın Hayatımızdaki Yansımaları Vaaz

Allah Resûlü bir gün on kişilik bir toplulukla beraber oturuyordu. Bu sırada kendisine hurma özü ikram edildi. Resûl-i Ekrem hurma özünün tadına baktıktan sonra etrafındaki topluluğa şöyle buyurdu:

أَخْبِرُونِي بِشَجَرَةٍ مِثْلُهَا مِثْلُ الْمُسْلِمِ ،

"Bana öyle bir ağaç söyleyin ki o ağaç Müslüman'a benzer,

تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا ،

Rabbinin izni ile her zaman meyve verir

وَلَا تَحْتُّ وَرَقَهَا

ve yaprakları da hiçbir zaman dökülmez." ¹

Bunun üzerine orada bulunanlar çölde yetişen ağaçları saymaya başladılar. Ancak kimse Allah Resûlü'nün mümine benzettiği ağacı doğru tahmin edemedi.

Bu arada orada bulunan genç Abdullah'ın içinden, "**Bu, hurma ağacıdır.**" demek geçti. Fakat söylemeye utandı ve sustu. Çünkü oradaki on kişinin en küçüğüydü. Üstelik hemen yanı başında **babası Hz. Ömer** ile Hz. Ebû Bekir vardı ve onlar da bu konuda bir şey söylememişlerdi. Abdullah onların bulunduğu ve konuşmadığı mecliste konuşmayı uygun bulmadı.

Bu arada topluluktaki diğer insanlar doğru cevabı bulamayınca, Allah Resûlü'nden sorunun cevabını söylemesini istediler.⁷ Bunun üzerine Resûlullah (sav),

هِيَ النَّخْلَةُ

"Bu, hurma ağacıdır." buyurdu.²

¹ Buhârî, Edeb, 89.

Allah Resûlü

« إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَ كَتَةِ الْمُسْلِمِ »

“Öyle bir ağaç vardır ki bereketi Müslüman'ın bereketine benzer.”³ buyururken aslında ilhamını Kur'ân-ı Kerîm'den almaktaydı. Çünkü Yüce Allah da Kitabında imanî ve imanî sözle ifadesi olan kelime-i tevhidi güzel bir ağaca, inkârî ve inkârî ifadesi olan kötü sözü ise kötü bir ağaca benzetmiş ve şöyle buyurmuştu:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿24﴾

“Görmedin mi Allah güzel sözü nasıl misal getirdi? Güzel söz, kökü sağlam, dalları göğe yükselen güzel bir ağaca benzer.

تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿25﴾

Bu ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir.

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿26﴾

Kötü söz de gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağaca benzer.”⁴

Sevgili Peygamberimiz bu âyette bir benzetme unsuru olarak kullanılan “güzel ağaç” ile hurma ağacının, “kötü ağaç” ile de halk arasında “eaucehil karpuzu” olarak da bilinen ve meyvesi acı olan “hanzal” adlı bitkinin kastedildiğini ifade etmiştir.⁵

² Buhârî, Edeb, 89.

³ Buhârî, Et'ime, 42.

⁴ İbrâhîm, 14/24-26.

⁵ Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 14.

Böylece Yüce Allah sâdık imanın ifadesi olan kelime-i tevhidi hurma ağacına benzetirken, Allah Resûlü de sadık mümini hurma ağacına benzetmiştir. Mümin ile hurma ağacı arasında benzetme kurulurken ilk olarak hurmanın kökü dikkatlere sunulmuştur.

Buna göre hurma ağacının kökleri nasıl toprağın derinliklerine sağlam bir şekilde yerleşmiş ve orada karar kılmışsa, müminin imanı da onda sağlam bir şekilde kökleşmiş ve sabit kalmıştır.

Hurmanın kökü onun gövdesinin, meyvesinin ve yapraklarının beslendiği yegâne kaynak olduğu gibi müminin imanı da onun ibadetlerinin ve güzel davranışlarının biricik menbaidir. Kök ağaca besin taşıdığı gibi, iman da mümine ruh taşır, heyecan taşır ve onu daima diri tutar. Kök, her şeyi yerinden eden şiddetli kasırgalara karşı ağacı sabit kılarken, sadık iman da müminleri hem dünya hayatında hem de âhirette sapsağlam tutar.

Köke gelen zarar, tüm ağaca gelir. İman da böyledir. O, şüphe, şirk ve inkâr barındıran her türlü söz ve davranıştan uzaktır. Nitekim âyette

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ
انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿11﴾

İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a kıyidan kenardan kulluk eder. Eğer kendisine bir hayır dokunursa, gönlü onunla hoş olur. Şâyet başına bir kötülük gelirse, gerisingeri (küfre) dönüverir. O dünyayı da kaybetmiştir, ahireti de. İşte bu apaçık ziyanın ta kendisidir.⁶

Allah'ı inkâr anlamına gelen her türlü söz, kökleri kesilip gövdesi yerden koparılmış bir ağaca benzetilmiştir. Kökü olmayan bir ağaç nasıl kuruyup yok olmaya mahkûmsa, samimi bir imana sahip olmayan insanın da hem dünyada hem de âhirette hüsrana uğraması

⁶ Hacc, 22/11.

kaçınılmazdır. Şu hâlde iman, "mümin" nitelemesine imkân veren kök vasıftır. Mümin, mümin olma niteliğini imana borçludur; İman, müminin varlık nedenidir.

Mümin bir taraftan tüm gücüyle iman kökünden beslenirken, diğer taraftan onunla Yüce Allah'a yakın olmaya ve Rızâ-i Bâri'ye ulaşmaya çabalar. Hurma ağacının göğe doğru yükselen dalları ile mümin arasındaki benzerlik böyle izah edilebilir.

Hurma, köklerinden toprağa ne kadar sağlam tutunursa boy atmadaki gücü o kadar artar. Boyu uzayıp göğe yükseldikçe yeryüzündeki kirlilikten ve tehlikelerden o kadar uzak olur. Meyvesi güven içinde olgunlaşır. Mümin de imanını ve niyetini perçinledikçe Rabbine daha çok yaklaşır. Allah'ın rızasını elde etmesinin önündeki engelleri daha kolay aşar. Süflî arzuların boyunduruğundan kurtulup ulvî gayelere yönelir. Niyeti ve yönelişi doğru bir istikamet bulur. Böylece bütün davranışlarına yön veren imanını Allah'a yükselir.

Kökü ve dalları güçlü olan bir ağacın aynı oranda güzel ve tatlı meyve vermesi tabiidir. Meyve, büyük bir özen ve sabırla büyütülen hurma ağacından beklentiye ifade eder. Sadık bir imana ve samimi bir niyete sahip bir müminden de buna uygun salih ameller sergilemesi beklenir. Çünkü salih amel, iman ağacının meyvesi ve müminin imanının göstergesidir.

İman ağacının meyvelerinden biri de ibadetlerdir. İmanın "salih amel"e dönüşmesi müminin ibadetlerinde açık bir şekilde görülür. Kulluk bilincine sahip olan bir Müslüman, hayatını Allah'a karşı saygı ve itaat bilinci içinde sürdürür. Namaz, oruç, zekât ve hac gibi İslâm'ın temel şartlarını teşkil eden ibadetlerin yanında Allah'ı zikretme, Kur'an okuma, kurban kesme ve infakta bulunma gibi kendisini Yüce Allah'a yaklaştıracak ibadetleri ifa eder. Farz ve nafil ibadetlerle Yüce Allah'a yakınlaşır ve böylece onun sevgisini kazanır.

Ahlâk da iman ağacının meyvelerindendir. Müminin imanını ile ahlâkı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu anlatan meşhur bir hadiste Allah Resûlü şöyle buyurur:

« أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا »

"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından en güzel olanıdır." ⁷ Resûl-i Ekrem'in mümin tanımı da ahlâk odaklıdır.

Allah Resûlü'nün bir başka mümin tanımlamasında ise onun temiz karakterine ve ruh asaletine dikkat çekilir:

« الْمُؤْمِنُ غَرٌّ كَرِيمٌ وَفَاجِرٌ خَبٌّ لَيْيْمٌ »

"Mümin, saf ve âlicenaptır; fâcir ise düzenbaz ve alçaktır." ⁸ Allah Resûlü, kötü huyları mümine kesinlikle yakıştırmaz. Onun buyurduğuna göre,

« لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ وَلَا اللَّعَانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيءِ »

"Mümin, **ne insanları karalayan**, **ne lânet eden**, **ne kaba ve kötü sözlü**, **ne de hayâsız** birisidir." ⁹ Özellikle de

« خَصَلَتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُؤْمِنٍ الْبُخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ »

"**Cimrilik** ve **kötü ahlâk** asla bir müminde bulunmaz." ¹⁰ Diğer yandan nebevî öğütlere kulak vererek imanını güzel ahlâk ile besleyen müminler için büyük bir mükâfat vardır. Bu mükâfatı Allah Resûlü şöyle anlatır:

« إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ »

"Mümin, güzel ahlâkı sebebiyle **(gündüzlerini) oruçla, (gecelelerini) namazla geçiren kişinin derecesine ulaşır.**" ¹¹

⁷ Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 5.

⁹ Tirmizî, Birr, 48.

¹⁰ Tirmizî, Birr, 41.

¹¹ Ebû Dâvûd, Edeb, 7.

Hadiste hurma ağacının meyvesi ile mümin arasında benzerlik kurulurken "hurmanın her zaman meyve verdiği" vurgulanması onun bereketli bir ağaç olduğunu ortaya koyar. Üstelik hurma ağacı sadece meyvesinden değil gölgesinden, odunundan, yapraklarından, dallarından ve hatta çekirdeklerinden bile istifade edilen bereketli bir ağaçtır.

Mümin de böyledir; bereket onlar arasındaki en önemli benzerlik noktalarından biridir. Mümin, **sözleriyle**, **tavır ve davranışlarıyla**, **imanı ve ibadetiyle**, kısacası tüm hayatıyla bereketli ve faydalı olmayı başaran kişidir.

Faydalı olma, mümin için bir ayırıcı vasıftır. Kendisine, ailesine ve topluma faydalı olması bakımından mümini bir aktara benzeten hadiste Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْعَطَّارِ , إِنَّ جَالِسَتَهُ نَفَعَكَ , وَإِنَّ مَاشِيَتَهُ نَفَعَكَ , وَإِنَّ شَارِكَتَهُ نَفَعَكَ

"Mümin **güzel koku satan kimseye** benzer. **Onunla beraber oturursan** sana faydası olur, **beraber yürürsen** sana faydası olur, **beraber iş yaparsan** yine sana faydası olur." ¹²

Müminin yararlı bir insan olması, onun söz ve davranışları ile diğer insanlara zarar verecek bir tavır ve tutum içinde olamayacağı sonucunu doğurur. Allah Resûlü'nün yaptığı bir mümin ve Müslüman tanımında, müminin diğer insanlarla olan ilişkisindeki güven unsuru öne çıkarılır:

« الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ »

"Müslüman, diğer Müslümanların **elinden ve dilinden** güvende olduğu kimsedir. Mümin de insanların **canları ve mallarının** güvende olduğu kişidir." ¹³

¹² Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XII, 319.

¹³ Tirmizî, İmân, 12.

Enes b. Mâlik'in Resûl-i Ekrem'den naklettiği bir hadiste ise, "**altın kural**" olarak bilinen ve tarih boyunca bütün dinî ve ahlâkî sistemlerde kendine yer bulan, "**Sana yapılmasını istemediğin şeyi sen de başkalarına yapma.**" veya "**Sana nasıl davranılmasını istiyorsan sen de başkalarına öyle davran.**" şeklindeki ahlâkî ilke ile iman arasında doğrudan bir ilişki kurulur:

« لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ »

"Hiçbiriniz **kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe** iman etmiş olmaz." ¹⁴

Feraset ve basiret sahibi olup zarara uğramamak da müminin mümeyyiz vasfıdır.

« لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ »

"Mümin, **bir delikten** iki kere ısırılmaz." ¹⁵ buyuran Peygamberimiz, Müslüman'ın, yaptığı bir hatayı ikinci kez tekrarlamayacağını ve aynı sebeple iki kez üst üste aldatılamayacağını vurgulamıştır.

Hurma ağacı ile mümin arasında kurulan benzerliğin **dördüncü yönü** hurmanın yaprakları ile ilgilidir. Hadiste ifade edildiğine göre hurma ağacının yaprakları hiçbir zaman dökülmez. Daima yeşil kalır. Mevsimlerin değişkenliğine ve iklim şartlarının zorluğuna rağmen hurma yapraklarının dallarından düşmemesi ve yeşilliğini koruması, sebat, istikrar ve kararlılık açısından mümin ile benzeşmektedir.

Çünkü mümin de şartlar ve durumlar ne olursa olsun **imanında kesin bir sebat ve azim gösterir**. Resûl-i Ekrem'in buyurduğuna göre,

¹⁴ Buhârî, İmân, 7.

¹⁵ Buhârî, Edeb, 83

"Allah'a kavuşacağı güne kadar mümin erkek ve kadınların kendisine, çocuğuna ve malına sıkıntı ve musibet gelmeye devam eder." ¹⁶

Ancak başına gelen olumlu ya da olumsuz hiçbir hâl ve hadise, müminin hayır ve iyilik üzere olmasına engel olamaz. Allah Resûlü müminin bu hâlini şu veciz hadisiyle anlatır:

« **عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ** إِنَّ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ **وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ** »

"**Müminin durumu ne ilginçtir!** Her hâli kendisi için hayırlıdır. **Bu durum yalnız mümine mahsustur.** Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. **Başına bir sıkıntı geldiğinde ona sabreder; bu da onun için hayır olur.**" ¹⁷

Kabul edilmelidir ki başına gelen musibetler ve zorluklar karşısında mümin bazen duygusal açıdan sarsılabilir; bazen beşerî ve hissî yapısının sâikiyle tökezleyebilir. Ancak burada asıl olan iman bakımından kararlı bir duruş sergilemektir. Zira mümin sarsıldığında ve sendelediğinde imanı onun elinden tutar ve onu yeniden ayağa kaldırır.

Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadiste Allah Resûlü mümin ile kâfirin musibetler karşısındaki tavrını şu benzetme ile anlatır:

« **مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ خَامَةِ الزَّرْعِ ، يَفِيءُ وَرَفُءُ مِنْ حَيْثُ أَتَتْهَا الرِّيحُ تُكْفِنُهَا ، فَإِذَا سَكَنَتْ اِعْتَدَلَتْ ، وَكَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ يُكْفَى بِالْبَلَاءِ ، وَمَثَلُ الْكَافِرِ كَمَثَلِ الْأَرْزَةِ صَمَاءٍ مُعْتَدِلَةً حَتَّى يَقْصِمَهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ** »

"Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgârla eğilir (fakat yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. **İşte mümin de böyledir; o da bela ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat**

¹⁶ Tirmizî, Zühd, 56.

¹⁷ Müslim, Zühd, 64.

yıkılmaz). Kâfir ise sert ve dimdik selvi ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman (bir defada) söküp devirir.”¹⁸

Karşılaştığı bela ve musibetlere sabırla mukavemet etmek ve en zor zamanlarda bile imanını muhafaza etmek müminin şiarındandır. Bu meyanda Allah Resûlü mümini en kıymetli cevher olan altına benzetir ve altının özünün yüksek ısı bir eritme ocağında dahi değişmeyeceğini, dolayısıyla müminin de imanını her hâlükârda muhafaza edeceğini şöyle ifade eder:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ مَثَلَ الْمُؤْمِنِ لَكَمَثَلِ الْقِطْعَةِ مِنَ الذَّهَبِ نَفَخَ عَلَيْهَا صَاحِبُهَا فَلَمْ تَغَيَّرْ وَلَمْ تَنْقُصْ

“Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki mümin altın parçasına benzer; sahibi ona körükle üflese bile değişmez ve azalmaz.”¹⁹

İmanda sebat ve kararlılık göstermede müminin önündeki en çetin engellerden biri de **günahlardır.**

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ فِي أَصْلِ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ وَقَعَ عَلَى أَنْفِهِ قَالَ بِهِ هَكَذَا فَطَارَ

“Mümin, günahlarını üzerine düşüverecek bir dağ gibi büyük görür. Fâcir (fütursuzca günah işleyen) kimse ise günahlarını burnu üzerine konan ve kovalayınca kaçacak bir sinek gibi görür.”²⁰ hadisiyle müminin günaha karşı tavrını ifade eden Allah Resûlü, günlük hayatın türlü meşguliyetleri arasında mümin ile imanı arasına giren günah ve hata engellerini tevbe ve istiğfar ile aşmayı tavsiye eder. Böylece hiçbir günah sürekli bir şekilde mümin ile imanı arasına giremez.

¹⁸ Buhârî, Tevhîd, 31.

¹⁹ İbn Hanbel, II, 199

²⁰ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 49

Ve nihayet Allah Resûlü'nün, mümini, "bir iyilik yaptığında sevinen, bir kötülük yaptığında ise üzülen kimse" olarak tanımladığı hatırlanırsa, bir müminin yapacağı en güzel dualardan birinin şu nebevî dua olduğu anlaşılır:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبَشَرُوا وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا»

"Allah'ım! Beni, **iyilik yaptıkları zaman sevinç duyan**, kötülük yaptıkları zaman da bağışlanma dileyen kullarından eyle." ²¹

<https://ornekvaazlar.com>

²¹ İbn Mâce, Edeb, 57.